

Studenten in beroep tegen sancties wegens seksueel grensoverschrijdend gedrag

Judith Godschalx, Frank Gerritse, Sebastiaan Pronk, Robbert Duvivier en Walther van Mook

Samenvatting De #MeToo-beweging vergrootte de aandacht voor ongewenste intimiteiten in het algemeen aanzienlijk, maar de specifieke aandacht voor onderzoek naar gedragingen van studenten in het Hoger Onderwijs was beperkt. Wij onderzochten instellingsmaatregelen opgelegd vanwege seksueel grensoverschrijdende gedragingen door studenten die ter discussie stonden bij het College voor Beroep voor het Hoger Onderwijs (CBHO). Wij raadpleegden de jurisprudentiedatabank van het CBHO voor een systematische content analyse van uitspraken die relevant blijven voor toekomstige procedures bij de Raad van State. De CBHO databank bevat meer dan 2000 door (aankomend) studenten ingediende zaken over de periode 1999–2022. Hiervan gingen er zestien over seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het betrof uitsluitend mannelijke studenten, onder meer in opleiding voor beroepen in zorg en onderwijs. De grensoverschrijdende gedragingen werden door instellingen geduid als onfatsoenlijk, ongepast, intimiderend of onzedelijk. Het betrof gedrag waarvan nog niet gebleken was of dit eventueel zou kunnen leiden tot tuchtrechtelijke of strafrechtelijke veroordeling. Ingestelde instellingsmaatregelen waren toegangsontzegging of doorhaling van inschrijving. Instellingen zouden effectiever kunnen ingrijpen bij gesignaleerd seksueel grensoverschrijdend gedrag als zij gedragscodes helderder formuleren, on gepaste gedragingen van studenten zorgvuldiger documenteren en maatregelen gericht en specifiek zouden inzetten.

Trefwoorden seksuele intimiteiten, ongewenste intimiteiten, zeden, (on)professioneel gedrag, veiligheid en opleidingsklimaat

Inleiding

Context

In 2017 werd de #MeToo-beweging gestart nadat door New Yorkse journalisten aangetoond was dat seksueel ontoelaatbaar gedrag binnen organisaties structureel was, leidend tot wereldwijde ervaringsdeling van vrouwen via sociale media. Ook in het Hoger Onderwijs namen meldingen van seksuele intimidatie toe (Inspectie 2022). In Nederland namen onderwijsinstellingen, zoals de kunstacademie van Den Haag en de toneelscholen van Amsterdam, Arnhem en Maastricht, maatregelen tegen docenten wegens vermoede

Artikelgeschiedenis

Ontvangen: 9 april 2024
Geaccepteerd: 12 juni 2024
Online: 28 september 2024

Contactpersoon

Judith Godschalx,
jgodschalx@flevoziekenhuis.nl

Over de auteur(s)

Judith Godschalx is jurist, psychiater en teamleider in het Flevoziekenhuis Almere St. Jansdal Lelystad voor GGZ Centraal; Frank Gerritse is psychiater en medisch specialist manager bij Tergooi MC Hilversum; Sebastiaan Pronk is jurist, arts-onderzoeker in het Maastricht umc+ en arts seksuele gezondheid bij de GGD Limburg-Noord; Robbert Duvivier is psychiater bij Parnassia Haaglanden; Walther van Mook is intensivist en directeur medische vervolgoledingen in het Maastricht umc+ en hoogleraar bij de School of Health Professions Education van Maastricht University.

Copyright

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0. This allows for unrestricted use, as long as the author(s) and source are credited.

dens van seksueel grensoverschrijdend gedrag naar studenten (Misérus 2018; Heemelaar 2020).

Begin 2022 rapporteerde ResearchNed over een onderzoek naar sociaal onveilige situaties in opdracht van het Interstedelijk StudentenOverleg (ISO); 9% van de 7650 ondervraagde studenten had te maken gekregen met seksueel grensoverschrijdend gedrag (zowel verbaal $n=556$, als fysiek $n=256$). Onduidelijk bleef of bovenstaande gedragingen zich voordeden binnen de onderwijsinstelling. In 64% van de gevallen werd geen melding gemaakt, door onwetendheid over meldpunten, onderschatting van het incident, of wantrouwen tegen de instelling. In de meeste gevallen van gerapporteerd seksueel grensoverschrijdend gedrag waren medestudenten de veroorzakers, viermaal vaker dan docenten (Naothavorn et al. 2023). De impact van seksueel grensoverschrijdend gedrag is waarschijnlijk groot, zowel op het welzijn van studenten en medewerkers, als op het werk- en onderwijsklimaat (O'Neil et al. 2018; Abate en Greenbert 2023). Er gaan stemmen op (Van den Hove 2021) dat onderwijsinstelling en staf proactiever moeten zijn wat betreft richtlijnen, bewustzijnsbevordering, melding en monitoring, onafhankelijk onderzoek en voorbeeldgedrag. De rol die onderwijsinstellingen (kunnen) spelen wat betreft seksueel grensoverschrijdend gedrag van studenten is echter onderbelicht gebleven in onderzoek.

Theoretisch kader

Seksueel grensoverschrijdend gedrag omvat drie deels overlappende categorieën: genderdiscriminatie, ongewenste seksuele aandacht en gedwongen of conditionele seksuele handelingen (Valantine et al. 2022). Het begrip behelst dus een spectrum van ongewenste gedragingen (DeSouza 2011). De beleving van ontvangers kan echter sterk variëren (Dekker et al. 2013, Kimble et al. 2016). Vrouwelijke studenten interpreteerden gedrag minder mild dan mannelijke (Dekker et al. 2013). Denk daarbij aan seksuele toespelingen, ongewenste aandacht of toenadering (O'Hare en O'Donohue 1998). De mate van ervaren intimidatie hangt samen met hiërarchie en de (veronderstelde) intentie van het gedrag (Claybourn, Spinner en Malcom 2014). Er bestaat nog onduidelijkheid hoe dergelijk gedrag met invloed op de veiligheid van het leer- en werkklimaat (Richman et al. 1999) binnen het Hoger Onderwijs te kaderen is. Seksuele intimidatie kan bijvoorbeeld zowel overmatig informeel gedrag als ongewenste intimiteit betreffen (Barnhoorn et al. 2021), maar ook een interactieprobleem getuigend van onvoldoende respect (Mak-Van der Vossen et al. 2020), of een integriteitsprobleem (Godschalx en Van Mook 2023). De diversiteit in perspectieven maakt onderzoek naar seksueel grensoverschrijdend gedrag complex. De onderzoekers wilden meer zicht krijgen op de juridische speelruimte van onderwijsinstellingen in het Hoger Onderwijs bij het handhaven van gedrag van studenten. Immers, deze speelruimte heeft invloed op hoe de onderwijsorganisatie als geheel het gedrag van studenten reguleert. (Cummins, Worley en Donovan 2020).

Probleem

Indien instellingen op meldingen over seksueel grensoverschrijdend gedrag van studenten acteren, dienen ze een definitie te hebben over wat dit gedrag omvat, hoe dat gemeld dient te worden, waarom en hoe de instellingen dit willen sanctioneren en wat daarin juridisch mogelijk is. Instellingen vinden het dikwijls ingewikkeld om maatregelen te nemen tegen studenten die zich ongepast gedragen (Dudek et al. 2005), en dienen daarbij rekening te houden met het recht op onderwijs van de individuele student. Seksueel grensoverschrijdend gedrag krijgt vaak geen sanctie, zowel binnen het onderwijs (Richman et al. 1999, Bergenfeld et al. 2021), als het strafrecht, omdat gedrag bijzonder lastig te bewijzen en te vervolgen is (CSG 2018). Wij veronderstellen dat instellingen louter bij (zeer) ernstige en duidelijk te objectiveren gedragingen de ruimte nemen om in te grijpen en dat instellingsmaatregelen met betrekking tot mild grensoverschrijdend gedrag geen standhouden in beroepsprocedures. In Nederland kunnen studenten die van hun instelling een maatregel die hen benadeelt opgelegd krijgen, terecht bij de examencommissie van de instelling. Bij ongewenst resultaat kunnen ze hun zaak voorstellen aan het College van Beroep van de Examens (CBE) van de instelling. Als dit geen oplossing geeft, bestaat de mogelijkheid van beroep bij het landelijke, van de instelling onafhankelijke, juridische College voor Beroep voor het Hoger Onderwijs (CBHO) in Den Haag. Sinds 2023 is deze functie ondergebracht bij de Raad van State.

De CBHO-uitspraken zijn niet eerder systematisch onderzocht met betrekking tot seksueel grensoverschrijdend gedrag. Onderbelicht in onderzoek naar seksueel grensoverschrijdend gedrag (Siuta en Bergman 2019) zijn gerelateerde aspecten als gedrag van studenten, ernst van de gedragingen, sanctionering, juridische aspecten en het Nederlandse instellingenperspectief daarop. Hoe motiveren instellingen bijvoorbeeld welk seksueel grensoverschrijdend gedrag waarom ongewenst en ongepast is en welke middelen of maatregelen daaraan verbonden zijn?

Onderzoeksvragen

1. Hoeveel juridische uitspraken deed het CBHO die betrekking hadden op seksueel grensoverschrijdend gedrag, en wat waren de karakteristieken van de studenten op wie deze uitspraken betrekking hadden, in termen van geslacht en opleiding?
2. Welke gedragingen van studenten worden in de CBHO-jurisprudentie benoemd als seksueel grensoverschrijdend?
3. Welke middelen of maatregelen werden door onderwijsinstellingen ingezet bij seksueel grensoverschrijdend gedrag van studenten met beroep op welke regels en rechtvaardigingsgronden?
4. In hoeverre werden deze middelen of maatregelen gehonoreerd door het CBHO?

Methode

In het volgende komen aan de orde het onderzoeksdesign, de bepaling van de uitspraakengroep, en de data-analyse.

Onderzoeksdesign

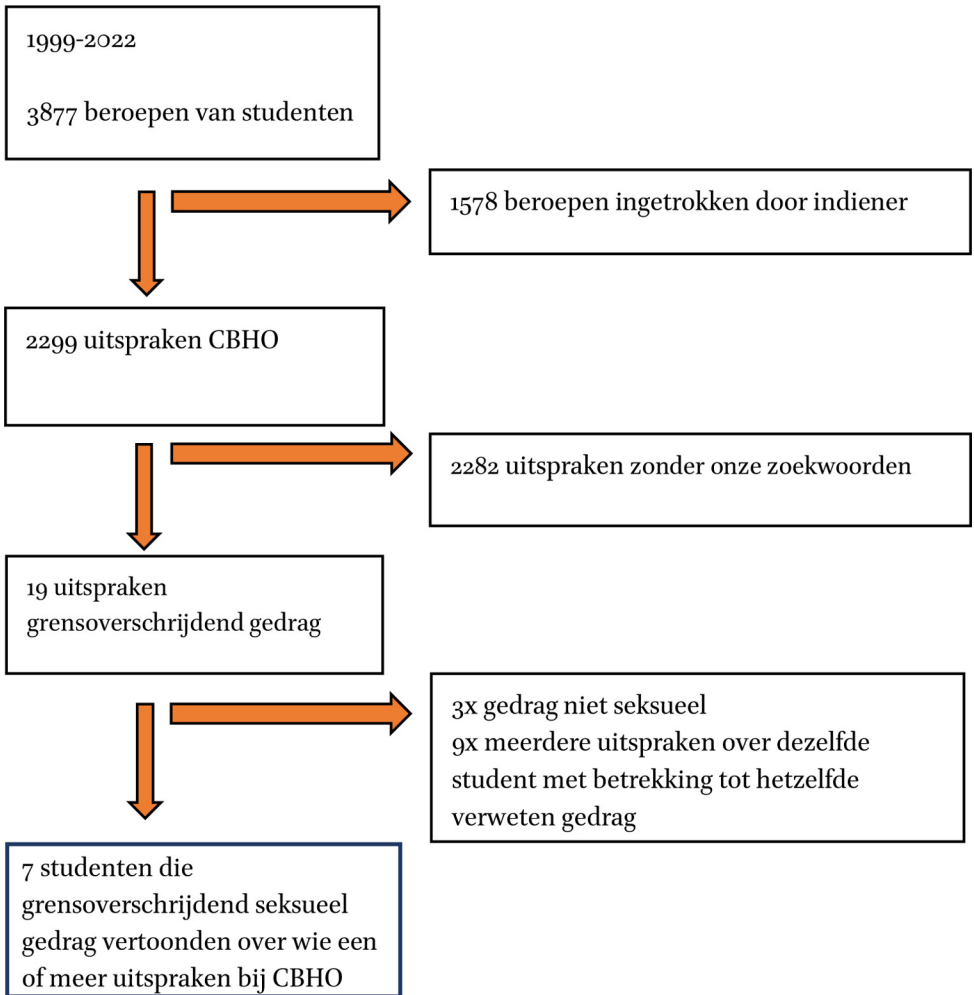
Alle CBHO-uitspraken vanaf 1999 zijn publiek toegankelijk via pdf's van de CBHO jurisprudentiebundels die beschikbaar zijn via de website van de Raad van State. Per 2023 is het CBHO opgeheven en doet de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak in studentenzaken (MBO/HBO/Universiteit). Omwille van de rechtszekerheid blijft de jurisprudentie van het CBHO relevant en richtinggevend in toekomstige studentenzaken. De openbaarheid, volledigheid en gezaghebbende status van deze bron van uitspraken door een van de onderwijsinstelling onafhankelijke instantie past bij het onderzoeksdoel en is gunstig voor de repliceerbaarheid en transparantie. De uitspraken werden verzameld in juli 2023 en daarna zowel kwantitatief als kwalitatief geanalyseerd op kenmerken en content middels systematische content analyse (zie hierna onder data-analyse). Dit betreft een sociaalwetenschappelijke methode toegepast op juridische bronnen binnen een bepaald rechtsgebied, met nauwkeurigheid en reproduceerbaarheid (Hall & Wright 2008, Brook 2022).

Bepaling van de uitspraakengroep

Tussen 1999–2022 dienden 3877 studenten een beroep in bij het CBHO. Uitspraken van het CBHO gaan onder meer over beoordelingen, verdenking van fraude of plagiaat, afwijzing van toelating tot een (vervolg)opleiding, opgelegde ordemaatregelen, weigering van toegang tot onderwijs en opleidingsbeëindiging. Het CBHO ontving jaarlijks gemiddeld 162 beroepen (spreiding: 55–345). Van de beroepen werd 40,7% (n=1578) voor uitspraak ingetrokken.

Om te bepalen hoeveel uitspraken betrekking hadden op seksueel grensoverschrijdend gedrag werd met hulp van Windows Verkenner gezocht op de woord(delen) “seks” of “sex” in de trefwoordenregisters van de jurisprudentiebundels in pdf-formaat, evenals de volledige tekst van de gepubliceerde uitspraken. Tevens werd gebruik gemaakt van de sneeuwbal methode: referenties in elke uitspraak werden nagelopen tot er geen nieuwe (aanvullende) uitspraken meer werden gevonden. Ter verificatie van de zoekstrategie werd gezocht op andere woorden, mogelijk gerelateerd aan seksueel grensoverschrijdend gedrag, zoals: betast, bloot, fatsoen, gepast, grens, intiem, intimidatie, masturbatie, naakt, ongewenst, porno, pedofiel, zeden, zelfbevrediging. Door iteratief te zoeken op specifieke woorden die aanwezig waren in eerder gevonden uitspraken vond controle plaats op vals-negatieven.

De gevonden uitspraken werden geheel gelezen en daarna gefilterd met behulp van een selectiediagram (Figuur 1). Twijfelgevallen werden onderling besproken, waarna overeenstemming over selectie werd bereikt. Van de 19 gevonden uitspraken werden

Figuur 1 Selectiediagram

er twee uitgesloten, omdat het grensoverschrijdend gedrag niet seksueel van aard was. In deze uitspraken verwees de instelling naar gedragsregels die tevens van toepassing waren bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. Een andere uitspraak werd uitgesloten, omdat het een studente betrof die whatsapp-berichten falsificeerde om een docent in diskrediet te brengen, terwijl er geen bewijs was van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Er resteerden daarna 16 uitspraken over zeven studenten.

Data-analyse

Betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek werden geborgd middels onderstaande procedure. Uit de geselecteerde uitspraken kopieerde de hoofdonderzoeker de letterlijke

tekst van zinnen of zinsdelen om deze te condenseren tot een gestructureerde samenvatting met behoud van de letterlijke bewoording en betekenis. Om de geformuleerde onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden werd gebruik gemaakt van een categoriënschema passend bij de opbouw van de CBHO uitspraken (kenmerken, procesverloop, overwegingen, beslissing). Dit betrof kenmerken (zaaknummer, artikelen, uitspraak, hoofdoorwegingen), procesbeloop (geslacht/opleiding/maatregel), overwegingen (artikelen, regelingen, bepalingen), voorgeschiedenis, besluitvorming (gedragingen, eventueel herhaald, motivering instelling), en beslissing (wie in het gelijk werd gesteld). De voor het onderhavige onderzoek relevante content komt op verschillende plekken in de uitspraak terug, bij twijfel gaf de formulering in de volledige tekst van de uitspraak de doorslag. Alle beschikbare uitspraken zijn dus bestudeerd binnen het doel waarvoor ze zijn opgesteld: motiveren van de uitleg van de beslissing in een specifieke casus met toetsing aan de toepasselijke regelgeving leidend tot transparantie en rechtszekerheid voor studenten en instellingen rondom het thema seksueel grensoverschrijdend gedrag door studenten.

Resultaten

16 uitspraken hadden betrekking op seksueel grensoverschrijdend gedrag van zeven verschillende studenten, allen mannen. De opleidingen betroffen geneeskunde (3), pedagogiek (2), economie (1) en University College (1). De gedragingen van deze studenten, de middelen en maatregelen door de instelling ingesteld met beroep op interne regels en de uitkomsten van de beoordeling door het CBHO zijn weergegeven in Tabel 1 en worden hierna achtereenvolgens aan de hand van de onderzoeksvragen beknopt beschreven.

Onderzoeksvraag 1: Grensoverschrijdende gedragingen

Seksueel grensoverschrijdende gedragingen kwamen in de meeste gevallen (5 van 7) bij de instelling aan het licht door meldingen, klachten of aangifte. In de meeste gevallen betrof het seksueel grensoverschrijdend gedrag verbale of openbare uitingen van seksualiteit, waaronder masturberen in een publieke ruimte en uitlatingen via (sociale) media. Slechts in een enkel geval werd een student verdacht van een *hands-on* gedraging, zoals fysiek/lichamelijk contact (zoals een geneeskundestudent die de arm van een leerling-verpleegkundige vastpakte). Drie van de zeven studenten vertoonden een patroon van seksueel grensoverschrijdend gedrag waaronder twee van de drie geneeskundestudenten. Aanvullend vertoonden deze geneeskundestudenten ook andere ongepaste gedragingen voor het beroep waarvoor zij in opleiding waren (zoals ongeautoriseerde/onbevoegde medische handelingen).

Tabel 1 Karakteristieken van juridische uitspraken (CBHO) betreffende seksueel grensoverschrijdend gedrag vertoond door 7 studenten in het Hoger Onderwijs 2000–2022

Uitspraak	Gedraging	Maatregel	Motivering	Bepalingen
2005/012-I Economie	H-Masturberen met porno-afbeeldingen in openbare computerzaal.	Ontzegging toegang, voor 1 maand art. 7.57h WHW	Exhibited unacceptable behaviour, acted against the general norms of decency in specific the internal rules.	Studentenstatuut: huisregels en regels ICT gebruik, overschrijden betamelijkheid en fatsoensnormen.
2006/054-I 2008/008-I 2009/027-I Pedagogiek	N-Overtuigd van vrije seks, openlijk geafficheerd met pedofilie in interview met lokale krant.	Doorhaling inschrijving, ontzegging toegang, onbepaalde tijd art. 7.37 lid 6, WHW	Het volgen van de opleiding pedagogische wetenschappen, in het bijzonder de differentiatie orthopedagogiek, is niet in overeenstemming te brengen met binnen de katholieke moraal overwegende bezwaren tegen vrije opvattingen op seksueel gebied, in het bijzonder in het openbaar geuit, in het algemeen en het zich bekennen tot pedofilie in het bijzonder.	Statuten: de katholieke identiteit van de universiteit en het ziekenhuis dient te worden bewaakt en bevorderd. Daaruit volgt dat de normen en waarden die binnen de gemeenschap van de universiteit gelden, de moraal omvatten van de katholieke kerk en de katholieke gemeenschap.
2010/055-I PABO	N-Fysiek/lichamelijk contact, seksuele omgang, leerling groep 8.	Doorhaling inschrijving, ontzegging toegang, voor 1 jaar Art. 7.57h WHW	Grenzen van het betamelijke overschreden, door niet voor de functie als leerkracht benodigde afstand te bewaren, ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen, waartoe de door hem gevolgde studie hem opleidt.	Studiegids: zodanig strijd met de algemeen geldende normen, waarden en goede zeden en eisen die aan een leerkracht moeten worden gesteld, dat het verder volgen van een opleiding tot leerkracht zich daarmee niet verdraagt.
2014/284-I Geneeskunde	N-Via Facebook en telefonisch verbale seksuele uitlatingen naar een vijftienjarige patiënte en haar moeder waarmee kennis gemaakt tijdens coschap kindergeneeskunde.	Doorhaling inschrijving Art. 7.42a lid 1 WHW	Ongeschiktheid, omdat gehandeld is in strijd met de binnen de zorgsector gangbare normen en waarden, wat het basisvertrouwen raakt dat een patiënt in een beroepsbeoefenaar moet kunnen stellen.	Protocol Iudicium Abeundi instelling: zeer uitzonderlijke omstandigheden, waarbij in de regel sprake is van een 'gevaarzettingsituatie' van belang voor het basisvertrouwen zijn begrippen als integriteit, respect, openheid, transparantie, zorgvuldigheid, fatsoen, beleefdheid, maar ook bijvoorbeeld onbevooroordeeld zijn en compassie.
2018/054.1-I Geneeskunde	H-Seksuele intimidatie en onregelmatigheden.	Ontzegging toegang gedurende onderzoek Art. 7.57h WHW	Mogelijk gebrek aan integriteit, gelet op patiëntveiligheid en relatie met collega's is onwenselijk om gedurende het onderzoek de coschappen te vervolgen.	Regels en Richtlijnen van de Examencommissie Geneeskunde

Tabel 1 Karakteristieken van juridische uitspraken (CBHO) (*vervolg*)

Uitspraak	Gedraging	Maatregel	Motivering	Bepalingen
2019/156-S 2019/171-I Geneeskunde	H-Meerdere gevallen van seksuele intimidatie oa vrouwelijke verpleegkundige bij de arm gepakt, apart genomen in een kamer en een opmerking gemaakt over haar decolleté, gedreigd om opwindende selfies van ex (leerling verpleegkundige) op te hangen in het ziekenhuis.	Doorhaling inschrijving, ontzeggung toegang Art. 7.42a lid 1 WHW Art. 7:57h WHW	Opeenstapeling van wangedrag sinds 2012. Samenspel van gedragingen waardoor ongeschiktheid voor het uitoefenen van een of meer beroepen waartoe de door hem gevolgde opleiding hem opleidt.	Protocol Iudicium Abeundi: NFUMC laakbaar gedrag. Orderegels: ernstige overlast. Direct of indirect schade berokkend of onaanvaardbare hinder veroorzaakt in het maatschappelijk verkeer betaamd jegens persoon of goed.
2022/003ev-S University College	N-Seksistische en homofobe uitspraken gedurende de eerste weken van het academisch jaar.	Ontzeggung toegang tot extra curriculaire activiteiten, onderwijs volgen onder restricties, de rest van het studiejaar Art. 7:66 lid 2 WHW	Gedrag riep onrust en gevoelens van sociale onveiligheid op, maatregelen uitsluitend gericht op spoedig en begeleid de orde en de geschade relaties te herstellen. Het is nog steeds mogelijk om onderwijs te volgen.	Social Probation: complaints procedure for students regarding inappropriate behavior.

Legenda: uitspraken bij CBHO weergegeven aan de hand van student en studiekarakteristieken, gedragingen waarvan wordt aangenomen dat ze door de student zijn verricht, eenmalig/nieuw (N) of in een herhalingspatroon (H), de wijze waarop de instelling de maatregel heeft gemotiveerd en bijbehorende regels en reglementen waarop de maatregel berust en in hoeverre de student of de instelling in het gelijk werden gesteld. I/S: Instelling/Student. PABO: Pedagogische Academie voor het BasisOnderwijs, oa: onder andere, ev: en verder. WHW: wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

Onderzoeksvraag 2: Middelen en maatregelen

In verschillende uitspraken over studenten geneeskunde werden door de instellingen middelen beschreven gericht op gedragsverbetering. Deze instellingen boden bijvoorbeeld coaching en/of begeleiding (door commissie professioneel gedrag, examencommissie, psycholoog of psychiater) voorafgaand aan een maatregel tot doorhaling van inschrijving. Echter, in de uitspraken betreffende de pedagogiekstudenten ontbreken middelen ter gedragsverbetering voorafgaand aan de instellingsmaatregel tot doorhaling: de doorhaling werd reeds ingesteld bij het eerste signaal van grensoverschrijdend gedrag. In vergelijking tot de opleidingen geneeskunde/pedagogiek pasten de opleidingen economie en University College korter durende maatregelen toe, zoals tijdelijke toegangsontzeggung tot onderwijsactiviteiten. De maatregelen van onderwijsinstellingen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag betroffen (veelal tijdelijke) ontzeggung van toegang tot onderwijs en/of instellingsgebouwen (ordemaatregel) en doorhaling van inschrijving.

Onderzoeksvraag 3: Regels en rechtvaardigingsgronden

Instellingen motiveerden hun sancties als volgt: het betrof onacceptabel/ongepast gedrag van studenten, hetgeen in strijd was met algemene fatsoensnormen, waarden en goede zeden, moraal, identiteit, betamelijkheid, beroepsgeschiktheid, basisvertrouwen in een beroepsbeoefenaar en integriteit. De opgelegde sancties door de instellingen waren ter voorkoming van onrust, overlast, sociale onveiligheid en relatieschade, hinder en gevaar-zetting. De instellingen verwezen hierbij naar interne bepalingen, zoals regels uit studentenstatuut, universiteitsstatuut of studiegids, regels en richtlijnen van de examencommissie, huis- en gedragsregels, en het protocol “*Iudicium Abeundi*” voor doorhaling van opleidingsinschrijving bij ongeschiktheid van de student voor het toekomstige beroep.

Onderzoeksvraag 4: Uitkomsten van uitspraken

Slechts tweemaal wees het CBHO de instellingsmaatregel af. Dit was vanwege disproportionaliteit tussen maatregel en gesanctioneerd gedrag bij tijdelijke ontzegging van toegang tot onderwijsactiviteiten voor de rest van het studiejaar na een WhatsApp-bericht (2022/003), en permanente ontzegging van toegang tot universiteitsterreinen na intimidatie van een verpleegkundige (2019/156). Daarentegen oordeelde het CBHO in drie gevallen dat de bewijslast van de instelling niet zodanig was, dat gedrag van de student zou leiden tot een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling of tuchtrechtelijke maatregel.

Twee uitspraken worden hierna uitvoeriger beschreven ter illustratie hoe het CBHO omging met het recht op onderwijs.

Casus 1 Recht op onderwijs

Allereerst een zaak waarin een instelling een geneeskundestudent niet definitief de toegang tot de instelling mocht ontzeggen (CBHO 2019/156, art. 7.57h tweede lid WHW). Toegang kan alleen definitief worden ontzegd bij ernstige overlast binnen de instellingsgebouwen en -terreinen. De geneeskundestudent vertoonde grensoverschrijdend gedrag op de stageplek en/of privésituatie, niet op instellingsterrein. Volgens het CBHO legde de universiteit het plaatsgebonden criterium te ruim uit, want met ‘ernstige overlast binnen de instellingsgebouwen en -terreinen’ wordt niet de academische gemeenschap als geheel bedoeld. De maatregel maakte onterecht het volgen van een andere studie onmogelijk door permanente toegangsontzegging tot universiteitsgebouwen.

Casus 2 Recht op onderwijs

De tweede zaak betrof een pedagogiekstudent, uitgeschreven door zijn universiteit na een interview in een lokale krant over zijn secretarisrol bij een pedofilie-minnende politieke partij. De katholieke universiteit stelde – met CBHO goedkeuring – dat volgen van de differentiatie orthopedagogiek niet in overeenstemming is met de bezwaren die vanuit de katholieke moraal bestaan tegen vrije opvattingen op seksueel gebied, zoals in het openbaar bekennen van pedofilie (CBHO 2006/054). De student trachtte zich

tweemaal opnieuw voor deze studie in te schrijven bij een instelling zonder katholieke grondslag. Zijn inschrijvingen werden geweigerd; als pedofiel bekend staan en pedofiele betrekkingen publiekelijk voorstaan, staat haaks op het uitgangspunt van Pedagogische Wetenschappen, zodat het volgen van de studie zich niet met de essentie van de opleiding verdraagt en de opleiding zal ontwrichten (CBHO 2008/008 en CBHO 2009/027). Weigering van inschrijving kan dus proportioneel zijn bij voldoende zwaarwegende omstandigheden, indien de student niet van ander wetenschappelijk onderwijs is uitgesloten en er voor de inbreuk op zijn recht op onderwijs een objectieve, redelijke rechtvaardigingsgrond aanwezig is (CBHO 2009/027 jo. Şahin/Turkije 2005).

Conclusie

Wij vonden 16 uitspraken betreffende seksueel grensoverschrijdend gedrag over zeven mannelijke studenten van de opleidingen pedagogiek, geneeskunde, economie en University College. De seksueel grensoverschrijdende gedragingen van studenten betroffen intimidatie op basis van gender, ongewenste of ongepaste seksuele aandacht, slechts in één geval was er sprake van hands-on fysiek gedrag. Gedwongen of conditionele handelingen werden niet beschreven. Instellingen pasten maatregelen zoals ontzegging van toegang of doorhaling van inschrijving toe met een beroep op interne reglementen ter handhaving van ordelijk onderwijs en ter voorkoming van toekomstige schade. De gedragingen werden vanuit instellingen geïdentificeerd als onfatsoenlijk, ongepast, onzedelijk, intimiderend of in strijd met normen en waarden binnen de instelling. Slechts tweemaal wees het CBHO de instellingsmaatregel af vanwege disproportionaliteit tussen gedrag en maatregel ontzegging van toegang tot onderwijs.

Discussie

Allereerst gaan wij, in het licht van deze resultaten, nader in op het recht op onderwijs in internationale context, gevolgd door overwegingen over beroepsongeschiktheid voor leerkracht/pedagoog of arts en uitkomsten van tuchtrechtelijke procedures. Vervolgens bespreken wij de kwaliteiten en beperkingen van ons onderzoek, implicaties voor de toekomst en sluiten wij af met een eindconclusie en reflectie.

Het individuele recht op onderwijs

Het individuele recht op onderwijs is neergelegd in artikel 2 eerste protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) (Frenkel 1998/1986, Heerma van Voss 2008, Zoontjes 2019). Instellingen zijn daarom terughoudend met onderwijsbeperkingen. Dit onderhavige onderzoek toont dat proportionele en specifieke beperkingen van een individu zijn toegestaan om orde in het onderwijs te handhaven. In de Verenigde

Staten volgt, anders dan in Nederland, uit het recht op onderwijs aansprakelijkheid van de onderwijsinstelling. *“Educational institutions can be held liable for peer-to-peer hostile environment sexual harassment that is so severe, pervasive and objectively offensive that it effectively bars the victim’s access to an educational opportunity or benefit, only if the officials in charged acted with deliberate indifference to known acts of harassment”* (Davis/Monroe County Board of Education 1999). De onderwijsinstelling kan hierdoor aansprakelijk worden gesteld bij nalaten van interventies om structurele seksuele intimidatie te voorkomen (Minicucci en Lewis 2003), indien deze intimidatie het recht op onderwijs van het slachtoffer beperkt (Biegel 2006). Net als in Nederland gaat in de Verenigde Staten het orderlijk plaatsvinden van onderwijs voor het recht van *“Freedom of Speech”*. In dat licht is het informatief dat het publiekelijk bekennen tot pedofilie binnen de context van een politieke partij zich niet verdraagt met het volgen van de studie pedagogiek, ondanks vrijheid van meningsuiting en afwezigheid van hands-on-delicten. De sanctie was hier met name gericht op de morele impact van de publieke uitlating en de gevolgen daarvan op het aanzien van faculteit, universiteit en universitaire gemeenschap.

Beroepsongeschiktheid

Het lerarenberoep kent een lange historie van zedelijkheidseisen, tevens vastgelegd in onderwijswetgeving. De onderwijswetgeving bevat bijvoorbeeld een regeling ter bestrijding van seksuele intimidatie: een schoolbestuur dat op de hoogte is van een mogelijk zedenmisdrijf jegens een leerling dient te overleggen met de vertrouwensinspecteur. Bij redelijk vermoeden op een zedenmisdrijf dient aangifte te volgen, evenals schorsing van de leerkracht in afwachting van rechtelijke uitspraak, waarna de rechter als bijkomende straf de leerkracht uit het beroep kan onttrekken (Zoontjes 2019).

Beroepsongeschiktheid binnen de geneeskunde, de coschappen én de medische vervolgoopleidingen kreeg pas recent meer aandacht (Engberts et al. 2015, Godschalx-Dekker, Gerritse en Luykx 2021, Godschalx-Dekker 2022, Pronk et al. 2022, Godschalx-Dekker en Luykx 2022, Godschalx-Dekker en Gerritse et al. 2023, Godschalx, Creusen, Van Mook 2023). Herhaalde seksuele intimidatie (naar vrouwelijke collega’s en patiënten) door een mannelijke arts in opleiding tot psychiater werd door de geschillencommissie (RGS-GC/18–113) aanvaard als reden voor opleidingsbeëindiging wegens ongeschiktheid na pogingen tot remediering (Godschalx 2021).

Vergelijking tuchtrecht

Uit eerder onderzoek bleek dat bij alle tuchtklachten betreffende seksueel grensoverschrijdend gedrag onder zorgverleners, die gegrond werden verklaard, een zware tuchtmaatregel werd opgelegd, bijna de helft een (tijdelijke) schorsing en een derde een doorhaling (Gerritse en Duvivier 2021). Seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen de arts-patiëntrelatie was de belangrijkste aanleiding voor het opleggen van de zwaarste tuchtrechtelijke maatregel, namelijk ontzegging van de beroepsuitoefening. Aspecten die

bij Hoger Onderwijs studenten waarschijnlijk het risico op grensoverschrijdend gedrag beïnvloeden zijn stageduur, intensiviteit en mate van toezicht door supervisie, en mate van zelfstandigheid waarin zij bijdragen aan zorg voor kwetsbare patiënten (DuBois et al. 2019). In het onderhavige onderzoek hadden de klachten betrekking op gedrag naar minderjarigen en leerling-medewerkers. Ook Gerritse en Duvivier (2021) vonden (over 2015–2019) tien tuchtklachten ingediend tegen artsen in opleiding vanwege seksueel grensoverschrijdend gedrag. Deze klachten hadden kenmerken die vergelijkbaar waren met de hier gevonden uitspraken.

Kwaliteiten en beperkingen van dit onderzoek

Wij onderzochten de openbaar toegankelijke CBHO-jurisprudentie systematisch, en konden daardoor de illustratief beschreven uitspraken inclusief concrete gedragingen kwalitatief analyseren. Wij hadden geen zicht op uitspraken van voor 1999 en op bezwaren van studenten die door instellingen zelf werden afgedaan (bijvoorbeeld door examencommissie of CBE). Ook hadden wij geen zicht op zaken van studenten die zich berusten in de aan hen opgelegde maatregelen. Vervolgonderzoek zou waardevol zijn. Wij verwachten dat de onderzochte uitspraken vooral die gedragingen beschrijven die met onevenredige maatregelen werden bestraft en daardoor discussie veroorzaakten bij de studenten, wat het beperkte aantal uitspraken verklaart. Tot slot dienen de data gezien te worden in het licht van het vermoeden dat seksueel grensoverschrijdend gedrag waarschijnlijk structureel wordt onder gerapporteerd en onder gesanctioneerd (Van den Hove 2021).

Implicaties voor de onderwijspraktijk

Wat zijn de implicaties van dit onderzoek voor de onderwijspraktijk? De CBHO-jurisprudentie is gezaghebbend wat betreft toetsing van alle instellingen in het Hoger Onderwijs. Middels dit onderzoek hebben wij onze vooronderstelling ontkracht dat instellingen enkel in geval van (zeer) ernstige en duidelijk te objectiveren seksueel grensoverschrijdende gedragingen, die ook strafrechtelijke consequenties zouden hebben, ruimte zouden hebben tot ingrijpen. Wij lieten zien dat motiveringen van instellingen overwegend moraliserend van aard waren, de bewijslast beperkt was en welke opleiding de student volgde (of wilde volgen), en niet de ernst van de gedraging maar het risico bij herhaling doorslaggevend is.

CBHO hield het overgrote deel van de instellingsmaatregelen in stand, ondanks beroep van de student op vrijheid van meningsuiting en recht op onderwijs, mits de gedraging voldoende was onderzocht en de maatregel voldoende proportioneel was in relatie tot het te beschermen belang. Deze proportionaliteit kan worden gerealiseerd mits maatregelen voldoende specifiek omschreven worden ingezet. Dit nodigt docenten en instellingen uit om ongewenste en ongepaste seksuele gedragingen laagdrempelig te (laten) melden en duidelijk te documenteren. Dit zou instellingen kunnen uitnodigen om meer inspanning te leveren om actief te interveniëren en studentenzaken aan te dragen (zie ook van den

Hove 2021). Instellingen kunnen effectief ingrijpen als zij helder geformuleerde gedragscodes gebruiken, ongepaste gedragingen van studenten zorgvuldig documenteren en maatregelen gericht en specifiek inzetten.

Eindconclusie en reflectie

De uitspraken bij het CBHO gingen over zeven mannelijke studenten die grensoverschrijdend gedrag vertoonden. De aard van de opleiding van de student was relevant voor de zwaarte van de maatregel die door de instelling werd opgelegd. De *ernst* van de seksueel grensoverschrijdende gedragingen was relatief beperkt. Het betroffen geen zedendelicten of tuchtrechtelijke gedragingen die doorgaans zwaar worden bestraft. De gedragingen werden door de instelling gezien vanuit een moraliserend perspectief en geduid met woorden als onfatsoenlijk, ongepast, onzedelijk of intimiderend in relatie met huisregels, gedragsregels of interne instellingsreglementen of strijd met normen en waarden binnen de instelling.

Aspecten die voor instellingen een rol speelden bij sanctioneren waren het publieke karakter van gedragingen, aanzien van de instelling, academische gemeenschap, reputatie van de beroepsgroep en veiligheid van patiënten of kinderen. Instellingen pasten maatregelen toe, zoals toegangszegging tot onderwijs, gebouwen en terreinen of tijdelijke of definitieve doorhaling van inschrijving, ter handhaving van ordelijk onderwijs en ter voorkoming van toekomstige schade. Deze instellingsmaatregelen werden veelal door het CBHO gehonoreerd, behalve bij disproportionaliteit, zoals toegangszegging tot *alle* universiteitsgebouwen in plaats van een *specifieke* faculteit. De CBHO-zaken laten zien hoe instellingen seksueel grensoverschrijdend gedrag sanctioneren, maar de meeste zaken van gesanctioneerde studenten komen waarschijnlijk niet bij het CBHO. De jurisprudentie suggereert dat er ruimte is voor instellingen om effectiever te kunnen ingrijpen bij gesignaleerd seksueel grensoverschrijdend gedrag als zij gedragscodes helderder formuleren, ongepaste gedragingen van studenten zorgvuldiger documenteren en maatregelen gericht en specifiek zouden inzetten. Structureel leren van juridische procedures en incidenten vergroot mogelijk de bereidheid tot melding en interventie op seksueel grensoverschrijdend gedrag en kan bijdragen aan een verbetering van het leer- en werkklimaat binnen het onderwijs.

Literatuur

- Abate, L.E. & Greenberg, L. (2023). Incivility in medical education: a scoping review. *BMC Medical Education*, 23(24).
- Barnhoorn, P.C., Nierkens, V., Mak-van der Vossen, M.C., Numans, M.E., Mook, W.N.K.A., van, & Kramer, A.W.M. (2021). Unprofessional behaviour of GP residents and its remediation: a qualitative study among supervisors and faculty. *BMC Family Practice*, 22(1), 249.
- Bergenfeld, I., Cislaghi, B., Yount, K.M., Essaid, A.A., Sajdi, J., Taleb, R.A., Morrow, G.L., D'Souza, J.S., Spencer, R.A. & Clark, C.J. (2012). Diagnosing norms surrounding sexual harassment at a Jordanian University. *Frontiers in Sociology*, 21(6).
- Biegel, S. (2006). Education and the law. American Casebook Series. St. Paul: Thomson Reuters West.
- Brook, O. (2022). Politics of Coding: On Systematic Content Analysis of Legal Text. In: M. Bartl, P. Cebulak & J. Lawrence (red.), *The politics of European Legal Research* (pp. 109–123). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- CBHO geraadpleegd op 29 juli 2023: www.raadvanstate.nl/studentenzaken/jurisprudentie-cbho/
- CBHO 31 januari 2005; 7 februari 2005; 2005/012 en 12.1.
- CBHO 17 april 2007, 2006/054.
- CBHO 20 juli 2008, 2008/008.
- CBHO 16 november 2009, 2009/027.
- CHBO 21 maart 2011, 2010/055.
- CBHO 30 april 2015, 2014/284.
- CBHO 14 maart 2018, 2018/054.1.
- CBHO 11 december 2018, 2018/110.
- CBHO 22 juli 2019, 2018/063.5.
- CBHO 26 juni 2020, 2019/156.
- CBHO 26 juni 2020, 2019/171.
- CBHO 21 december 2021, 2021/073.
- CBHO 24 januari 2022, 2022/003.it/mg.1.
- Claybourn, M., Spinner, B. & Malcom, K. (2014). Workplace harassment: A test of definitional criteria derived from an analysis of research definitions and Canadian social definitions, *International Journal of Law and Psychiatry*, 37(6), 589–600.
- Cummings, T.G., Worley, C.G. & Donovan, P. (2020). Organization level diagnosis. In: *Organization development and change* (pp. 88–97). Hampshire: EMEA edition.
- CSG: Centrum voor Seksueel Geweld. (2018). Jaarverslag landelijk netwerk seksueel geweld.
- Davis vs Monroe County Board of Education, 526 U.S. 629, 633 (1999).
- Dekker, H., Snoek, J.W., Schönrock-Adema, J. Molen, T., van der, & Cohen-Schotanus, J. (2013). Medical students' and teachers' perceptions of sexual misconduct in the student–teacher relationship. *Perspectives on Medical Education*, 2, 276–289.
- DeSouza, E.R. (2011). Frequency rates and correlates of contrapower harassment in Higher Education. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(1), 158–188.

- DuBois, J.M., Walsh, H.A., Chibnall, J.T., Anderson, E.E., Eggers M.R., Fowose, M. & Ziobrowski, H. (2019). Sexual violation of patients by physicians: a mixed-methods, exploratory analysis of 101 cases, *Sexual Abuse*, 31(5), 503–523.
- Dudek, N., Marks, M. & Regehr, G. (2005). Failure to fail: the perspectives of clinical supervisors. *Academic Medicine*, 80(suppl), 84–87.
- Engberts, D., Fogteloo, J., Hoeksema, A. & Hogendoorn, P. (2015). Uniek ook na beroep blijft judicium abeundi van kracht. Student uit opleiding gezet, ook na beroep. *Medisch Contact*, 26 november, 2330–2333.
- Frenkel, B.S. (1998/1986). Scholing en vakopleiding als sociaal recht, In: R.M. Noordam (red.) *Sociaalrechtelijke Oraties 1977–1997*, Deventer: Kluwer.
- Gerritse, F.L. & Duvivier, R.J. (2021). Disciplinary complaints concerning transgressive behaviour by healthcare professionals: an analysis of 5 years jurisprudence in the Netherlands. *BMJ Open*, 11(10), e053401.
- Godschalx, J.A. (2021). Voortijdige beëindiging van de opleiding tot psychiater in Nederland. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 63(11), 789–795.
- Godschalx, J.A., Creusen, L.W.J.C. & Mook, W.N.K.A., van. (2023). Goed werkgeverschap bij beëindiging van een gekoppelde arbeids- en opleidingsovereenkomst. *ArbeidsRecht*, 21(4), 22–25.
- Godschalx-Dekker, J., Gerritse, F. & Luykx, J. (2021). Vijftien jaar uitspraken geschillencommissie geanalyseerd. Uit de opleiding gezet: aios delft vaker het onderspit. *Medisch Contact*, 76(48), 24–26.
- Godschalx-Dekker, J.A. & Luykx, J.J. (2022). Opleidersdilemma's bij onvoldoende functioneren van de arts-specialist in opleiding. *Ethiek & Maatschappij*, 24(1–2), 3–18.
- Godschalx-Dekker, J.A. & Mook, W.N.K.A., van. (2023). Dismissed psychiatry residents who appeal: exploring unprofessional behavior. *Academic Psychiatry*, 47, 344–351.
- Godschalx-Dekker, J.A. (2022). Beëindiging van de opleiding tot medisch specialist: rechtspositieverschillen tussen Nederland en België. *Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, 34(1), 34–43.
- Godschalx-Dekker, J.A., Gerritse, F.L., Mook, W.N.K.A., van, & Luykx, J.J. (2023). Do deficiencies in CanMEDS competencies of dismissed residents differ according to specialty? *Medical Teacher*, 45(7), 772–777, doi: 10.1080/0142159X.2023.2166477.
- Hall, M.A. & Wright, R.F. (2008). Systematic Content Analysis of Judicial Opinions. *California Law Review*, 93(1), 63–122.
- Heemelaar, N. (2020). Kunstacademie schorst twee docenten na stroom verhalen over wangedrag. *Algemeen Dagblad*, 5 november
- Heerma van Voss, G.J.J. (2008). Naar een algemeen recht op en algemene plicht tot scholing, In: *Scholing in het sociaal recht* (pp. 295–311). Deventer: Kluwer.
- Hove, D.L.A., van den, (2021). Position paper Misconduct at Maastricht University; Acknowledge, Act and Lead by Example, geraadpleegd via <https://www.observantonline.nl/Portals/0/PDF/PDF%202021-2022/How%20to%20counter%20and%20prevent%20misconduct%20at%20Maastricht%20University.pdf?ver=1egwYuXu5f5AAmYxAUnajw%3D%3D>

- Inspectie van het Onderwijs (2022). Factsheet: Sociale veiligheid in het hoger onderwijs. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Kimble, K.M.K., Farnum, K.S., Wiener, R.L., Allen, J., Nuss, G.D. & Gervais, S.J. (2016). Differences in the eyes of the beholders: the role of subjective and objective judgements in sexual harassment claims. *Law and Human Behavior*, 40(3), 319–336.
- Mak-van der Vossen, M., Teherani, A., Mook, W. van, Croiset, G. & Kusurkar, R.A. (2020). How to identify, address and report students' unprofessional behaviour in medical school. *Medical Teacher*, 42(4), 372–379.
- Minicucci, R.F. & Lewis, B.F. (2003). Trouble in academia: ten years of litigation in medical education. *Academic Medicine*, 78(10), supplement, S13–S15.
- Misérus, M. (2018). Douchen met de docent hoorde er gewoon bij. *De Volkskrant*, 17 januari
- Naothavorn, W., Puranitee, P., Kaewpila, W., Sumrithe, S., Heeneman, S., Mook, W.N.K.A. van, & Busari, J.O. (2023). An exploratory university – based cross-sectional study of the prevalence and reporting of mistreatment and student-related factors among Thai medical students. *BMC Medical Education*, 23(1), 473.
- O'Hare, E.A. & O'Donohue, W. (1998). Sexual Harassment: identifying risk factors. *Archives of Sexual Behavior*, 27(6), 561–580. (risk factors)
- O'Neil, A., Sojo, V., Fileborn, B., Scovelle, A.J. & Milner, A. (2018). The #MeToo movement: an opportunity in public health? *The Lancet*, 391, 2587–2589.
- Pronk, S., Luijk, S., van, Duijst, W. & Mook, W., van. (2022). Tien jaar judicium abeundi binnen de opleiding geneeskunde: 'Arts worden zit er niet in voor u' *Medisch Contact*, 77(3), 14–16.
- ResearchNed. (2022). Onderzoek Sociale Veiligheid in het Hoger Onderwijs – in opdracht van Interstedelijk StudentenOverleg. <https://iso.nl/wp-content/uploads/2022/04/Sociale-veiligheid-in-het-hoger-onderwijs-Een-onderzoek-van-ResearchNed-in-opdracht-van-het-Interstedelijk-Studenten-Overleg-April-2022.pdf>
- Richman, J.A., Rospenda, K.M., Nawyn, S.J., Flaherty, J.A., Fendrich, M., Drum, M.L., & Johnson, T.P. (1999). Sexual harassment and generalized workplace abuse among university employees: prevalence and mental health correlates. *American Journal of Public Health*, 89(3), 358–363.
- RGS Utrecht, 24 juli 2018 GC/18–113.
- Şahin vs Turkije, EHRM 10 november 2005, nr. 4474/98, ECLI:NL:XX:2005:AV1508.
- Siuta, R.L. & Bergman, M.E. (2019). Sexual harassment in the workplace. In: Oxford Research Encyclopedia of Business and Management. Oxford: Oxford University Press.
- Valantine, H.A., Fauve, C.E., Le, Morris, K.A. & Riley, W.T. (2022). Ending sexual harassment in science: designing and administering a survey that can lead to an improved organizational climate. *Academic Medicine*, 97(3), 364–369.
- Zoontjes, P.J.J. (2019). *Onderwijsrecht eenheid in verscheidenheid*. Den Haag: Boom Juridisch.

Caselaw of students sanctioned for sexual harassment in Dutch Higher Education

Abstract The #MeToo movement significantly increased attention to unwanted intimacies. Yet, higher education research paid limited attention to transgressive behavior by students. We investigated institutional measures imposed due to sexually transgressive behaviors that were challenged at the College of Appeals for Higher Education (CBHO). We performed a qualitative systematic content analysis (SCA) of law cases, with future relevance to the court of appeals. The database contains over 2000 cases filed by (prospective) students over the period 1999–2022. Of these decisions, sixteen were about sexually transgressive behavior by students. They involved male students of pedagogy and medicine. The transgressive behaviors were characterized as indecent, inappropriate, intimidating, or lewd. These were behaviors that had not yet been proven to possibly lead to criminal or disciplinary conviction. The measures taken were restricting or prohibiting access to education, or cancelling students' enrollment. Institutions could intervene more effectively if they articulate codes of conduct more clearly, carefully document inappropriate behaviors of students, and apply specific measures.

Keywords sexual harassment, intimidation, (un)professional behavior, inappropriate behavior, safety- and educational climate